Valtuustoaloite 15.12.2025 Tiusanen, lapsivaikutusten arvioinnin toteuttaminen Muhoksella

Opkaltk 02.12.2026
9/00.01.03/2026

Valmistelija

sivistys- ja hyvinvointipalveluiden toimialajohtaja Juha Valta p. 044 4970 400

Valtuutettu Liina Tiusanen ja 23 allekirjoittanutta jättivät 15.12.2025 valtuustoaloitteen kunnanvaltuuston kokouksessa koskien lapsivaikutusten arvioinnin toteuttamista Muhoksella. Aloitteessa esitetään, että kunta ottaa systemaattisesti käyttöön lapsivaikutusten arvioinnin kaikissa päätöksissä, jotka koskevat lapsia ja nuoria. Lisäksi valtuustoaloitteessa esitetään, että kunnanhallitus laatii arvioinnin toteuttamiseen ohjeistuksen ja huolehtii, että viranhaltijat ja luottamushenkilöt saavat siihen riittävän perehdytyksen. Kunnanhallitus on 19.1.2026 lähettänyt aloitteen sivistys- ja hyvinvointipalveluille valmisteltavaksi.

Lapsivaikutusten arvioinnin perustana on YK:n lapsen oikeuksien sopimus, joka on ollut Suomessa voimassa vuodesta 1991 lähtien. Sopimuksella turvatuilla oikeuksilla edistetään ja turvataan lasten hyvinvointia ja kehitystä. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan mukaisesti lapsen etu on arvioitava ja otettava ensisijaisesti huomioon kaikissa lapsia koskevissa päätöksissä. YK:n lapsen oikeuksien sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita.

On tärkeää, että lapsivaikutusten arviointi (LAVA) on järjestelmällinen osa kunnan päätösten valmistelua, päätösten toimeenpanon seurantaa ja toiminnan kehittämistä. Lapsivaikutusten arvioinnissa selvitetään päätöksen tai toiminnan vaikutuksia lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen. Päätösten lapsivaikutusten arviointi on työkalu ja menetelmä, jonka avulla toimintaa ja päätöksentekoa tarkastellaan lasten edun näkökulmasta. Sen keskeisenä tavoitteena on varmistaa, että lapsen etu otetaan ensisijaisesti huomioon kaikessa julkisessa päätöksenteossa, kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa. Lapsivaikutusten arvioinnille ei kuitenkaan ole olemassa yhtenäistä, joka tilanteeseen sopivaa käyttöohjetta, vaan sen toteuttamisesta päätetään aina tapauskohtaisesti.

Arvioinnin avulla tehdään näkyväksi päätösehdotusten hyödyt ja haitat lapsille, jolloin ehdotuksia voidaan muokata ja mahdollisten haittojen lieventämiseen voidaan varautua. Prosessi auttaa kohdentamaan niukat resurssit oikeudenmukaisesti ja tarkoituksenmukaisesti sekä lisää päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja johdonmukaisuutta. Olennainen osa LAVA-prosessia on lasten ja nuorten omien näkemysten ja kokemusten selvittäminen ja huomioiminen, sillä vaikutusten arviointia ei voida tehdä ilman heidän asiantuntemustaan.

Lapsivaikutusten arvioinnin toteutus ei ole vaikeaa, mutta sen suunnitteluun ja toteuttamiseen on varattava riittävästi aikaa. Valmistelijoilla tulee olla riittävä tieto arvioinnin syystä ja tarkoituksesta sekä taito ja osaaminen työn tekemiseen. Olennaista on noudattaa menettelytapoja, jotka varmistavat sen, että kaikki tarvittavat tiedot ja näkökohdat saadaan esiin.

Lapsivaikutusten arviointi etenee tyypillisesti kuuden vaiheen kautta:

1) Tunnistaminen: Arvioidaan, koskeeko päätös lapsia ja tarvitaanko arviointia.
2) Tarkastelu ja suunnittelu: Tunnistetaan alustavasti, mitä vaikutuksia päätöksellä voi olla lasten oikeuksien toteutumiseen, ja määritellään, mitä tietoa tarvitaan vaikutusten tarkempaan arviointiin.
3) Tiedonkeruu ja lasten osallisuus: Kerätään tarvittava tieto ja lasten näkemykset.
4) Analyysi ja punninta: Arvioidaan vaikutuksia ja punnitaan lapsen edun toteutumista eri ratkaisuvaihtoehdoissa.
5) Dokumentointi: Kirjataan johtopäätökset ja suositukset päätöksentekoa varten.
6) Jälkiseuranta: Tarkastellaan, toteutuivatko arvioidut vaikutukset.

Lapsivaikutusten arviointi on kunnassa jatkuva oppimisprosessi. Jos mahdollista, toteuttaminen kannattaa aloittaa suppeammista päätöksistä ja edetä laajempiin. Näin aiemmin saatua kokemusta voidaan hyödyntää seuraavissa ja laajemmissa prosesseissa. Lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotto kannattaa suunnitella huolellisesti. Esimerkiksi kunnan strategisilla kirjauksilla, koulutuksilla, laajalla sitoutumisella ja rohkaisevalla toimintakulttuurilla on vahva merkitys lapsivaikutusten arvioinnin edistämisessä.

Esittelijä

sivistys- ja hyvinvointipalveluiden toimialajohtaja Juha Valta

Päätösesitys

Opetus- ja kasvatuslautakunta päättää antaa vastauksena valtuustoaloitteeseen kunnanhallitukselle sekä edelleen kunnanvaltuustolle, että Muhoksen kunnan päätöksenteossa lapsia ja nuoria koskevissa asioissa otetaan käyttöön Lapsiystävällinen kunta -mallia kevyempi lapsivaikutusten arviointi 1.8.2027 lukien. Kunnanhallitus laatii arvioinnin toteuttamiseen ohjeistuksen ja huolehtii, että viranhaltijat ja luottamushenkilöt saavat siihen riittävän perehdytyksen.

Päätös